

กบฏโพกผ้าเหลือง กับเสถียรภาพทางการเมืองในวรรณกรรมสามก๊ก

Huáng Jīn Zhī Luàn and Political Stability

in The Three Kingdoms Literature

¹พระมหาจักรพงษ์ คำยอดใจ และ ²ฟองจันทร์ สุขสวัสดิ์ ณ อยุธยา

¹Pramahajakrapong Kumyodchai and ²Fongjan Suksawat Na Ayuttaya

¹²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

¹²Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus.

¹Corresponding Author's Email: fongchan.sna@mcu.ac.th

Received September 2, 2021; Revised October 10, 2021; Accepted November 13, 2021

บทคัดย่อ

กบฏโพกผ้าเหลือง เป็นกบฏใหญ่ในปลายยุคราชวงศ์ฮั่นตะวันออกที่มีกองกำลังเกิดขึ้นโดยการรวมตัวของประชาชน มีปัจจัยสำคัญที่เกิดขึ้น 2 ประการ ได้แก่ 1) ราชสำนักมีการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง 2) สถานะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างที่สุด กบฏกลุ่มนี้ได้ทำให้ความเชื่อมั่นในราชสำนักและกองทัพเสื่อมไป เหตุการณ์นี้เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เสถียรภาพทางการเมืองของราชวงศ์ฮั่นเริ่มสั่นคลอน และล่มสลายไปในที่สุด กบฏโพกผ้าเหลืองได้สื่อถึงการเมืองในไทยว่า การที่รัฐบาลจะเกิดเสถียรภาพทางการเมืองได้อย่างมั่นคง จะต้องมีการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันอันเป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่ประชาชนในการที่จะช่วยกันพัฒนาประเทศ และจะต้องดูแลประชาชนในเรื่องเศรษฐกิจทั้งระดับจุลภาคและมหภาคให้ประชาชนได้อยู่ดีกินดี

คำสำคัญ: กบฏโพกผ้าเหลือง, เสถียรภาพทางการเมือง

Abstract

Huáng Jīn Zhī Luàn Was a large rebellion in the late Eastern Han dynasty, where the forces formed by the union of people. There are 2 important factors: 1) the court has corruption 2) the economic downturn at the utmost. This group of rebels has deteriorated confidence in the court and the army. This event was the start of the horrible political stability of the Han Dynasty. And finally collapsed. Huáng Jīn Zhī Luàn conveyed to politics in Thailand that the government will be stable political stability. Must have a system to prevent corruption, which creates confidence for the people in helping to develop the country and will have to look after the people in the economy, both at the micro and macro levels, for the well-being of the people.

Keywords: Huáng Jīn Zhī Luàn, Political Stability

บทนำ

เสถียรภาพทางการเมือง (Political Stability) เป็นสิ่งที่คนในสังคมอยากให้เกิดขึ้น เพราะเมื่อเกิดเสถียรภาพแล้วก็จะมีความมั่นใจว่าทุกอย่างจะเป็นไปตามครรลอง มีความมั่นใจว่ากระบวนการทางการเมืองจะเป็นไปตามกฎเกณฑ์ต่างๆ มีการแก้ปัญหาอย่างสัมฤทธิ์ผล สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ เสถียรภาพทางการเมืองประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ 1) เสถียรภาพของระบบการเมือง 2) เสถียรภาพของรัฐบาล ซึ่งได้แก่ คณะบุคคลซึ่งใช้อำนาจรัฐ การกล่าวถึงเสถียรภาพทางการเมืองจึงต้องแยกออกเป็น 2 ส่วน แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าทั้งสองส่วนมีความเกี่ยวพันกัน (ลิขิต ชีรเวคิน, 2551)

ในวรรณกรรมสามก๊ก เป็นวรรณกรรมประวัติศาสตร์ของจีนที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นวรรณกรรมที่ควรศึกษา เพราะแฝงไปด้วยคติ การวางกลยุทธ์ การบริหารกิจการบ้านเมืองที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้แต่งขึ้นโดยนำเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จีนในช่วงระหว่างยุคสามก๊ก พ.ศ.763-823 โดยหลอกวาน (พระมหาจักรพรรค์ ชินเมธี (คำยอดใจ), 2563) เริ่มต้นจากเหตุการณ์ที่ทำให้เสถียรภาพทางการเมืองของราชวงศ์ฮั่นเสื่อมถอยลง ได้แก่ 1) การที่กลุ่มสิบขันที ได้กุมอำนาจจากพระเจ้าเลนเต้ และทำการฉ้อราษฎร์บังหลวง ทำให้คนที่มีความสามารถถูกกำจัดไป และ 2) การที่ราชสำนักฮั่นไม่สนใจในกิจการบ้านเมือง ทำให้สภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ประชาชนถูกเก็บภาษีอย่างโหดเหี้ยม ก่อให้เกิดความไม่พอใจแก่ประชาชนอย่างที่สุด เมื่อเกิดการปลุกกระดมให้ก่อกบฏจึงเกิดขึ้นได้โดยง่าย เพื่ออุดมการณ์ที่จะฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้น แต่วรรณกรรมสามก๊กทุกฉบับที่มีมาในโลกล้วนเรียกกลุ่มโจรผู้เลวร้ายว่าเป็น “โจร” ทั้งสิ้น ซึ่งเป็นการช่วยกันเหยียดหยามซ้ำเติมและทำให้ความจริงผันแปรไปจากที่พึงเป็นความจริง กบฏโจรผู้เลวร้ายเป็นขบวนการกู้ชาติ ขบวนการหนึ่งในยุคที่บ้านเมืองเป็นจลาจล แต่เมื่อขบวนการกู้ชาตินี้พ่ายแพ้ ก็ต้องถูกขนานนามว่าเป็นกบฏ และเป็นธรรมเนียมการเมืองจีนโบราณที่ต้องเหยียดหยามซ้ำเติมผู้พ่ายแพ้ให้หนักยิ่งขึ้น ดังนั้นขบวนการกู้ชาติขบวนการนี้จึงถูกเหยียดหยามว่าเป็นเพียงกลุ่มโจรเท่านั้น

เรื่องของกบฏโจรผู้เลวร้ายเริ่มต้นขึ้นที่เมืองกิลกุกัน ซึ่งเป็นดินแดนทางทิศใต้ของเมืองหลวงในยุคพระเจ้าฮั่นเลนเต้ โดยมีชายคนหนึ่งชื่อ “เตียวก๊ก” เป็นหมอยาแผนโบราณ ตั้งตนอยู่ในศีลธรรม มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ชอบช่วยเหลือราษฎร จึงเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านในถิ่นนั้นเป็นอันดี อยู่มาวันหนึ่งเตียวก๊กไปหาตัวยาบนภูเขา “พบคนแก่คนหนึ่งผิวหน้านั้นเหมือนทารก จักขุนั้นเหลือง มือถือไม้เท้า คนนั้นพาเตียวก๊กเข้าไปในถ้ำ จึงให้หนังสือตำรา 3 ฉบับ ชื่อไท่ผิงเยาสุด แล้วกล่าวว่าตำรานี้ท่านเอาไปช่วยทำนุบำรุงคนทั้งปวงให้อยู่เย็นเป็นสุข ถ้าตัวคิดร้ายมีชื่อตรงต่อแผ่นดิน ภัยอันตรายจักถึงตัว เตียวก๊กกราบไหว้แล้วจึงถามว่าท่านนี้ชื่อใด คนแก่จึงบอกว่าเราเป็นเทพยดา บอกแล้วก็แปลงหายไป”

เตียวก๊กกลับมาบ้านก็ลงมือศึกษาเล่าเรียนตำราทั้ง 3 เล่มแล้วก็ได้ใช้วิชาวิชาโรครักษาชาวบ้านซึ่งทั้งหมดเป็นคนยากไร้ จนเป็นที่นับถือศรัทธาของชาวบ้านทั้งเมืองกิลกุกัน ต่อมา อหิวาตกโรคได้ระบาดขึ้นในเมืองกิลกุกัน ชาวเมืองจึงได้พากันไปหาเตียวก๊กให้ช่วยรักษา เตียวก๊กได้เขียนยันต์ตามตำราของเทพยดาแจกให้ชาวเมืองบำบัดความไข้ ความไข้นั้นก็หายหมดสิ้นไป ชาวเมืองจึงพากันมาฝากตัวเป็นศิษย์เตียวก๊กมากขึ้น ประกอบกับช่วงนั้นพวกขุนนางข้าราชการริ้นดาทาเพื่อเก็บส่วยส่งให้กับขันทีและเพื่อความร่ำรวยของตนเอง จนบ้านเมืองอดอยาก ทั้งข้าราชการและกลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ ได้ประพฤติดันเป็นโจรปล้นชิงชาวบ้านแพร่ขยายไปทุกตำบล ดังนั้นราษฎรจึงยิ่งหันเข้ามาพึ่งพาเตียวก๊กมากขึ้น บรรดาลูกศิษย์ของเตียวก๊กซึ่งได้รับการอบรมสั่งสอนให้ช่วยเหลือผู้อื่น จึงได้จัดตั้งกันขึ้นเป็นกลุ่มอาสาป้องกันตนเอง เป็นกองกำลังติดอาวุธของประชาชนด้านหนึ่งป้องกันโจรผู้ร้าย อีกด้านหนึ่งเพื่อต่อสู้กับขุนนางและข้าราชการที่มากดขี่ข่มเหง ซึ่งสอดคล้องกับความเรียกร้องต้องการของราษฎร ดังนั้นชาวเมืองจึงได้เข้าร่วมขบวนการอาสาป้องกันตนเองมากขึ้นทุกวัน จนขบวนการอาสาป้องกันตนเองเติบโตใหญ่ และขยายตัวไปยังเมืองต่าง ๆ อีก 7 เมือง รวมเป็น 8 เมือง คือเมือง

กิลกุกัน, เฌงจีว, อิวจีว, ชิวจีว, เกงจีว, ย้งจีว, กุนจีว และ อิจิว เมื่อขบวนการอาสาป้องกันตนเองเติบโตใหญ่ เข้มแข็งขึ้น จึงมีการจัดระบบการบริหารเพื่อควบคุมกองกำลังอาสาป้องกันตนเอง เมื่อมีผู้คนมาเข้าร่วมเป็นจำนวนมากเป็นกองทัพขณะนี้แล้ว บรรดาลูกศิษย์ของเตียวก๊กก็ยุยงให้เตียวก๊กกอบกู้พื้นฟูชาติบ้านเมืองให้ราษฎรได้ร่มเย็นเป็นสุข

เตียวก๊กฟังแล้วยังไม่ตัดสินใจประการใด แต่ปรากฏการณ์ที่ได้พบเห็นอยู่ทุกเมื่อก็คือการกดขี่ข่มเหงราษฎรของฝ่ายขุนนางและข้าราชการ และการเบียดเบียนปล้นชิงวิ่งราวที่ขยายตัวลุกลามไปอย่างกว้างขวางนั้น ทำให้ความคิดเตียวก๊กโน้มไปในทางที่เห็นว่าข้อเสนอของลูกศิษย์เป็นข้อเสนอที่เหมาะสมก็ตกลงใจเห็นด้วย จึงตั้งตนเองเป็นพระยา เปลี่ยนขบวนการอาสาป้องกันตนเองเป็นขบวนการกู้ชาติ แล้วสร้างข่าวลือทั้ง 8 เมืองว่า “แผ่นดินจะผันแปรปรวนไปแล้ว จะมีผู้มีบุญมาครองแผ่นดินใหม่ บ้านเมืองจะเป็นสุข” แล้วให้เอาขุนชาวเขินเป็นอักษรไว้ที่บ้านเรือน 2 คำว่า “ปีชวดบ้านเมืองจะเป็นสุข” และได้มอบหมายให้ลูกน้องชื่อ “ม้าอ้วนยี่” ไปติดสินบน ฮองสีซันที่ ซึ่งเป็นคนหนึ่งในสิบซันที่ ให้ทำการเป็นไส้ศึกในเมืองหลวง (เจ้าพระยาพระคลัง (หน), 2547)

เตียวก๊กนั้นมีน้องชายอยู่สองคนชื่อเตียวโป้ และเตียวเหลียง ได้รับมอบหมายให้เป็นรองหัวหน้าขบวนการ ดังนั้นเมื่อจะทำการกอบกู้พื้นฟูชาติ เตียวก๊กจึงสอนน้องว่า “บัดนี้เราจะทำการใหญ่เพื่อการกอบกู้พื้นฟูชาติ ถ้าจะคิดอ่านการสิ่งใดจงเอาใจไพร่เป็นประมาณ” และได้มอบหมายให้ลูกศิษย์ชื่อ “ตองจีว” ถือหนังสือลับไปบอกฮองสีซันที่เพื่อเตรียมการด้านราชสำนักให้เกิดจลาจลวุ่นวายขึ้น แต่ตองจีวเปลี่ยนใจกลับนำหนังสือลับนั้นไปให้ขุนนางกราบทูลพระเจ้าเลนเต้

พระเจ้าเลนเต้ทราบความแล้วจึงให้โฮจิ้น ผู้บัญชาการกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์นำทหารไปจับม้าอ้วนยี่ ในขณะที่เดียวกันก็มีรับสั่งให้จับฮองสีซันที่มาพิจารณาโทษพร้อมกันด้วย แต่เนื่องจากการทั้งนี้สิบซันที่ย่อมรู้เห็นเป็นใจอยู่ด้วย ดังนั้นจึงคิดอ่านช่วยเหลือพรรคพวกให้ผ่อนหนักเป็นเบา พระเจ้าเลนเต้จึงโปรดให้มีตราไปทุกหัวเมืองว่า ถ้าผู้ใดมีฝีมือกล้าหาญ ให้ช่วยกันจับโจรโพกผ้าเหลืองแล้วจะปูนบำเหน็จให้เป็นขุนนาง และมีพระบรมราชโองการตั้งให้โลติด เป็นแม่ทัพ ให้ฮองฮูสง เป็นทัพรอง และให้จูฮี้เป็นทัพหนุน

ฝ่ายเตียวก๊กเมื่อทราบข่าวว่าความลับแตก และเมืองหลวงแต่งทัพยกมาเป็นสามด้าน ก็ประกาศตัวกู้ชาติโดยเปิดเผย ตั้งตัวเองเป็นเจ้าพระยาสวรรค์ ตั้งเตียวโป้ผู้น้องเป็นเจ้าพระยาแผ่นดิน และตั้งเตียวเหลียงผู้น้องสุดท้องเป็นเจ้าพระยามนุษย์ ให้รื้อเกล้ามวยซึ่งเป็นธรรมเนียมการเกล้ามวยในยุคนั้น แล้วสยายผมเอาผ้าเหลืองโพกศีรษะเป็นสำคัญ เตียวก๊กได้ชุมนุมพลประกาศกู้ชาติ และให้กำลังใจปลุกกระดมกำลังพลว่า “บัดนี้แผ่นดินจะสาบสูญฉิบหายแล้ว ผู้มีบุญจะมาเสวยสมบัติใหม่ คนทั้งปวงจงทำตามคำเทพดาทำนายเถิด จะได้อยู่เย็นเป็นสุขพร้อมมูลกัน” เมื่อประกาศตัวขบวนการกอบกู้ชาติอย่างเป็นทางการแล้ว เตียวก๊กก็สั่งให้จัดกองทัพกำลังพลห้าสิบหมื่น ตั้งตัวเองเป็นแม่ทัพใหญ่ เตียวโป้และเตียวเหลียงผู้น้องเป็นแม่ทัพรองและแม่ทัพหนุนโดยลำดับ แล้วสั่งให้เคลื่อนทัพเข้ายึดหัวเมืองต่าง ๆ เพื่อเตรียมยึดเมืองหลวงต่อไป

กำลังพลห้าสิบหมื่นของกองทัพเตียวก๊กครั้งนี้ แม้ยังมีใช้กำลังรบทั้งหมดที่มีอยู่แต่ก็ต้องนับว่าเป็นกองทัพขนาดใหญ่ การเรียกกลุ่มโจรโพกผ้าเหลืองจึงออกจะไม่เป็นธรรมและไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริง เพราะเป็นเรื่องการเหยียดหยามทางการเมืองดังกล่าวข้างต้น (ไพศาล พืชมงคล, 2550)

กบฏโพกผ้าเหลือง: จุดสิ้นสุดแห่งความอดทนของประชาชน

กบฏโพก คำนี้เป็นชื่อที่เรียกขานทั่วไป แต่ในบันทึกจะเรียกว่า โจรโพกผ้าเหลือง คือไม่ได้ยกย่องว่าเป็นกบฏ แต่เป็นโจรธรรมดาๆ ที่เฝือติชิงวิ่งปล้นไปทั่ว พอเหตุการณ์ลุกลามใหญ่โตแล้วจึงเรียกขบวนการนี้ว่า

วิกฤตโศกนาฏกรรม การที่กบฏกลุ่มนี้ถูกเรียกแตกต่างกันไปจึงสัมพันธ์กับมุมมองทางการเมืองว่าเป็นมุมมองของใครในแต่ละช่วงเวลา จากเหตุดังกล่าว คำเรียกขานที่ต่างกันจึงทำให้เห็นว่า ถ้ามองกบฏนี้เป็น “โจร” ก็แสดงว่าขบวนการนี้ไม่มีอุดมการณ์ในสายตาของราชสำนักอันตระวันออก จะปราบให้ราบคาบยอมมิใช่เรื่องที่ใช้เวลานาน แต่ความจริงคือว่าขบวนการนี้มีได้ปราบได้ง่ายๆ อีกทั้งยังมีคำขวัญที่สื่อความหมายทางการเมืองอย่างเด่นชัด ชำการเคลื่อนไหวยังส่งผลสะท้อนไปถึงเสถียรภาพของราชวงศ์อีกด้วย ดังนั้นที่จะเรียกว่าโจรก็ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง

แต่ที่เรียกกันว่า วิกฤตโศกนาฏกรรมนั้น เหมือนกับขบวนการนี้เป็นพวกที่ชอบก่อความวุ่นวายทำให้บ้านเมืองจืดจางที่กำลังเป็นสุขกลายเป็นทุกข์ขึ้นมา คำนี้ก็ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงอีก เพราะการที่บ้านเมืองเป็นทุกข์ก็เพราะการใช้อำนาจไปในทางที่ผิดของกลุ่มสืบชนที่กับองค์พระจักรพรรดิ จากเหตุนี้ ความยุ่งยากวุ่นวายจึงเกิดตามมา และด้วยเหตุที่เป็นขบวนการที่ใหญ่และสร้างผลสะท้อนสูง ขบวนการนี้จึงมองเป็นอื่นไปไม่ได้นอกจากการเป็นกบฏเท่านั้น (วรศักดิ์ มหัทธโนบล, 2560)

กบฏโศกนาฏกรรมมีผู้นำคือ เตียวก๊ก กล่าวกันว่า เตียวก๊กเกิดในครอบครัวชาวนาที่ยากจนมีความตั้งใจศึกษาด้วยหวังว่าจะได้เป็นขุนนาง แต่ด้วยเหตุที่เกิดผิวดุคผิวดมย จึงไม่มีเงินมาจ่ายค่าตำแหน่งหรือไม่มีเส้นสายในราชสำนัก เมื่อไม่มีโอกาสได้เป็นขุนนางจึงได้หันมาศึกษาลัทธิเต๋าและปลุกวิเวก จนเมื่อเชื่อว่าตนมีวิชาแก่กล้าแล้วก็ได้ตั้งสำนักของตัวเองขึ้นมาเป็นอีกนิกายหนึ่งของลัทธิเต๋า ซึ่งได้แก่ สำนักเต๋าอภิสันติ (ไท่ผิงเต๋า, the Way of Supreme Peace) ผู้ก่อตั้งสำนักก็คือเตียวก๊ก โดยร่วมกับน้องชายอีกสองคนคือเตียวโป๋และเตียวเหลียง สาวกของสำนักเต๋าอภิสันติยอมรับกันว่าเตียวก๊กผู้เป็นเจ้าสำนักเป็นผู้แต่งคัมภีร์ที่มีชื่อว่า เงื่อนไขสู่อภิสันติ (ไท่ผิงเย่าซู่, the Crucial Keys to the Way of Peace) โดยเขาปวารณาตนเป็นผู้วิเศษแล้วยกตัวเองเป็นปรมาจารย์ของสำนัก หลักคำสอนของสำนักนี้เน้นไปในเรื่องสิทธิเสมอภาคของบุคคล และความเท่าเทียมกันในการได้รับส่วนแบ่งที่ดิน ส่วนวิธีจูงใจผู้คนให้มาเข้าร่วมจะกระทำผ่านการรักษาผู้ป่วยไข้โดยไม่คิดค่าตอบแทน จากนั้นก็เผยแพร่หลักคิดของสำนักให้แก่ผู้เข้าร่วม ซึ่งจนถึงตอนนั้นคนเหล่านี้ก็กลายเป็นสาวกของสำนักแล้ว

สำหรับประเด็นที่มีนัยทางการเมืองนั้น สำนักเต๋าอภิสันติเห็นว่า ความชั่วร้ายเลวทรามได้บังเกิดขึ้นแล้วในโลก โดยเฉพาะจากการเรียกเก็บภาษีจากชาวนาอย่างหนัก ทั้งที่ชาวนาต่างก็มีชีวิตที่ลำเค็ญและหิวโหย จนเมื่อสำนักเต๋าอภิสันติมีสาวกเพิ่มขึ้นอย่างมากแล้วจึงได้ประกาศการลุกขึ้นสู้ สำนักของเขาจึงกลายเป็นขบวนการทางการเมืองไปในที่สุด จากนั้นเตียวก๊กจึงชูคำขวัญของขบวนการความว่า “ฟ้าครามมอดม้วยมรณาถึงคราฟ้าเหลืองเรืองรอง ศักราชเจียจื่อเวียนครอง ไต้หล้าจ๊กผ่องพรรณราย”

คำขวัญดังกล่าวมีคำสำคัญที่พึงอธิบายอยู่สามคำคือ

1) ฟ้าคราม หมายถึง อำนาจอันตระวันออก
2) ฟ้าเหลือง หมายถึง อำนาจของขบวนการทางการเมืองที่นำโดยเตียวก๊ก ที่ซึ่งต่อไปจะเป็นขบวนการโศกนาฏกรรม และ

3) เจียจื่อ คือ คำเรียกขานปีศักราชตามระบบปฏิทินของจีน

ก่อนที่เตียวก๊กจะพาสาวกเคลื่อนไหวต่อต้านราชวงศ์ฮั่นนั้น เขาได้ใช้การรักษาผู้ป่วยด้วยการให้ผู้ป่วยสารภาพบาป หรือไม่ก็รักษาผ่านความเชื่อในแบบลัทธิศาสนา จนเมื่อนิกายของเขาเริ่มเกี่ยวพันกับการเมืองแล้ว เขากับน้องทั้งสองคนก็เริ่มใช้ความเชื่อในแบบศาสดาพยากรณ์มาป่าวประกาศแก่เหล่าสาวกว่า “กฎเกณฑ์ของโลกกำลังจะเปลี่ยนแปลง โดยเมื่อถึงปีศักราชเจียจื่อ อีกครั้งหนึ่ง ท้องฟ้าจะทอประกายเหลืองเรืองรอง ตอนนั้นก็จะถึงกาลสิ้นสุดของราชวงศ์ฮั่น เพื่อเปิดยุคใหม่แห่งการปกครองที่จะเริ่มต้นขึ้นอีกครั้งหนึ่ง” ซึ่งก็คือนัยที่แสดงผ่านคำสำคัญในคำขวัญข้างต้นนั่นเอง จากเหตุดังกล่าว สาวกของเตียวก๊กใช้ผ้าสี

เหลือมาโพกหัวของตนเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของขบวนการ จนเป็นที่มาของคำว่า “โพกผ้าเหลือง” ในที่สุด เมื่อพร้อมเพรียงกันแล้ว ขบวนการโพกผ้าเหลืองก็ประกาศศึกกับราชสำนักฮั่นใน ค.ศ.184

กล่าวกันว่า ขบวนการทางการเมืองของเตียวจ๊กมีกำลังพลถึงสี่แสนนาย และมีภูมิลำเนาเป็นชาวนาแทบทั้งสิ้น ทำให้เป็นที่ประจักษ์ได้ว่าชาวนาที่มารวมตัวเคลื่อนไหวครั้งนี้ย่อมคิดเป็นอื่นไปไม่ได้ นอกจากเป็นเพราะทนการกดขี่ขูดรีดของชนชั้นปกครองไม่ได้อีกต่อไป และมีไม่น้อยที่เป็นชนชั้นปกครองที่ได้เป็นขุนนางด้วยการซื้อตำแหน่งมาอีกด้วย เมื่อระดมพลพรรคได้มากมายขนาดนั้นแล้ว เตียวจ๊กก็บริหารจัดการขบวนการของตนอย่างเป็นระบบ กำหนดวินัยขึ้นมาให้กำลังพลถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด โดยมีสัญลักษณ์สำคัญคือ ผ้าสีเหลืองที่เหล่าพลพรรคใช้โพกศีรษะ

จากเหตุนี้ เมื่อแรกที่ขบวนการนี้เริ่มก่อการเคลื่อนไหว ราชสำนักจึงเรียกขบวนการนี้ว่าโจรโพกผ้าเหลือง ปฏิบัติการเคลื่อนไหวของขบวนการโพกผ้าเหลืองจะครอบคลุมสามพื้นที่ใหญ่ตรงอาณาบริเวณลุ่มแม่น้ำฮวงโหหรือแม่น้ำเหลือง ทั้งนี้เตียวจ๊กกับน้องสองคนจะเคลื่อนไหวในภูมิภาคตอนเหนือของแม่น้ำเหลือง โดยตั้งกองบัญชาการอยู่ที่เมืองจี้วู่ กลุ่มที่สองตั้งอยู่ที่โยวโจวหรือ มณฑลโยว ตรงอาณาบริเวณที่เป็นกรุงปักกิ่งในปัจจุบัน และกลุ่มที่สามอยู่ตรงอาณาบริเวณเมืองอิ่งชวน หลู่หนาน และหนานหยาง อันเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ในมณฑลเหอหนานปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่า การที่สามพี่น้องตระกูลเตียวรวมตัวกันในที่เดียวกันโดยแยกกับพลพรรคอีกสองกลุ่มออกไปนั้น แสดงว่าพลพรรคของขบวนการโพกผ้าเหลืองย่อมเป็นที่ไว้วางใจได้ เพราะด้วยกำลังพลนับแสนคน และกระจายอยู่ในภูมิภาคที่กินพื้นที่กว้างใหญ่ไพศาลเช่นนี้ ย่อมเสี่ยงต่อการทรยศหักหลังได้ไม่ยาก ฉะนั้น การที่ขบวนการนี้ไว้วางใจกันได้เช่นนี้จึงย่อมเป็นจุดแข็งของขบวนการไปด้วยในตัว และยิ่งจุดแข็งนี้มีการจัดตั้งที่ดี มีวินัย และมีกำลังพลถึงสี่แสนนายจึงย่อมสั่นคลอนราชสำนักฮั่นได้ไม่ยาก เหตุฉนั้น พลันที่ขบวนการโพกผ้าเหลืองเริ่มเคลื่อนไหวเท่านั้น ราชสำนักฮั่นได้จัดส่งทัพไปปราบขบวนการนี้เป็นหลายครั้งต่างก็พ่ายแพ้กลับมา และเพียงไม่นานขบวนการนี้ก็เคลื่อนมาถึงเมืองลกเอี้ยง อันเป็นเมืองหลวง

เนื่องจากความอ่อนแอของราชวงศ์ เมื่อทัพของขบวนการโพกผ้าเหลืองมาถึง ความโกลาหลจึงเกิดขึ้นทั่วราชสำนัก พระเจ้าเลนเต้จึงทรงเรียกเหล่าขุนนางมาเข้าเฝ้าเพื่อปรึกษาหารือเรื่องที่จะปราบโจรกลุ่มนี้ มีขุนนางคนหนึ่งเสนอว่าต้องนิรโทษกรรมคณะอภิชนที่ถูกจองจำอยู่มากมายออกมา จากข้อเสนอนี้ทำให้เห็นว่าในเวลานั้นราชสำนักขาดแคลนขุนนางที่มีสติปัญญาและความตั้งใจจริงอย่างยิ่ง ขุนนางเหล่านี้ก็คือคณะอภิชนที่ถูกพระเจ้าเลนเต้ปราบปรามเช่นฆ่าและจับกุมคุมขัง ดังนั้น จึงทรงปฏิเสธข้อเสนอดังกล่าว ในที่สุดขุนนางชื่อโฮจิ้น ผู้เป็นเซษฐาต่างมารดาของมเหสีโฮฮองเฮา จึงทูลเสนอให้ประกาศหาผู้อาศาตึกโดยมีสิ่งจูงใจว่าหากผู้ใดสามารถเอาชนะโจรโพกผ้าเหลืองได้ ผู้นั้นไม่เพียงจักได้ปูนบำเหน็จเท่านั้น หากยังได้เข้ารับราชการเป็นขุนนางอีกด้วย (วรศักดิ์ มหัทธโนบล, 2560) แผนดังกล่าวทำให้มีผู้อาศาตึกเข้ามาอย่างมากมาย จากนั้นก็จัดทัพเพื่อออกศึกที่โดยหลักแล้วจะมีอยู่สองสาย สายหนึ่งเป็นทัพจากส่วนกลาง อีกสายหนึ่งเป็นทัพจากส่วนท้องถิ่น

ในระยะแรกของการศึกปรากฏว่า ทัพของราชวงศ์เป็นฝ่ายพ่ายแพ้ แต่หลังจากนั้นไม่นานก็สามารถตีโต้กลับไปได้ และได้รับชัยชนะในหลายพื้นที่ ข้างฝ่ายขบวนการโพกผ้าเหลืองต้องเผชิญศึกหลายด้านจนกลายเป็นจุดอ่อนขึ้นมา แต่ขบวนการที่อยู่ภายใต้การนำของเตียวจ๊กก็ยังตั้งรับและรักษาเมืองจี้วู่เอาไว้ได้ ช่วงการศึกตอนนี้เองที่เตียวจ๊กต้องถูกปิดล้อมโดยทัพที่มาจากทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น การปิดล้อมเป็นไปนานหลายเดือนก็ไม่สามารถตีทะลุวงทัพของเตียวจ๊กได้สำเร็จ แต่แล้วเตียวจ๊กก็เกิดป่วยหนักและเสียชีวิตใน ค.ศ.184 ปีเดียวกันกับที่เขานำขบวนการโพกผ้าเหลืองลุกขึ้นสู้กับราชวงศ์ฮั่น

ถึงแม้เดียวก็ตายจากไปแล้วก็ตาม แต่มิได้หมายความว่าขบวนการที่เขาสร้างมาจะตายจากไปด้วย เป็นความจริงที่ว่าภายหลังเดียวก็ตายไปแล้ว ขบวนการโพกผ้าเหลืองก็ได้รับผลสะท้อนตรงที่ขาดผู้นำที่เป็น ศูนย์รวมทางจิตใจ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ขาดผู้นำทางจิตวิญญาณ เนื่องจากขบวนการนี้เกิดและเติบโต ขึ้นมาจากความเชื่อในเชิงลัทธิศาสนา แต่นั่นก็ได้หมายความว่าขบวนการต้องถึงกับล่มสลายไปด้วย

แท้ที่จริงแล้ว ด้วยขบวนการที่มีกำลังพลมากมายและแผ่อิทธิพลกว้างไกล อีกทั้งยังมีการจัดตั้งและ วินัยที่ดี ขบวนการนี้จึงยังยืนหยัดต่อสู้กับราชวงศ์อันต่อไป เพียงแต่อยู่ในภาวะที่เสียเปรียบกว่าเท่านั้น การยืนหยัดของขบวนการยังคงดำเนินไปอีกนานนับสิบปี และในระหว่างนั้นพระเจ้าอันเลนเต้ได้สิ้นพระชนม์ลง ใน ค.ศ.189 ผู้ก้าวขึ้นมาเป็นจักรพรรดิแทนคือ อันเส้าตี้ ได้เกิดเหตุการณ์การกำจัดกลุ่มสิบชั้นที่ การเข้า ควบคุมสถานการณ์และอำนาจราชสำนักของตั้งโต๊ะ โดยการปลดพระเจ้าอันเส้าตี้จากการเป็นจักรพรรดิ แล้วก็ยกเอาอันเสี้ยนตี้ (พระเจ้าเหียนเต้) ขึ้นมาเป็นจักรพรรดิแทน พฤติกรรมเช่นนี้ของตั้งโต๊ะจึงนำมาซึ่งความ ไม่พอใจให้แก่ขุนนางและขุนศึกจำนวนหนึ่ง ความไม่พอใจนี้มีทั้งที่เป็นเพราะยังคงจงรักภักดีต่อราชวงศ์ และ เป็นเพราะอยากที่จะได้อำนาจเฉกเช่นที่ตั้งโต๊ะได้มา

แต่ก็ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าแม้กำลังหลักของขบวนการโพกผ้าเหลืองจะถูกปราบปรามลงแล้วก็ตาม แต่ กองกำลังตามพื้นที่ต่างๆ ก็ยังคงยืนหยัดต่อสู้อยู่นั้น ก็หมายความว่าทั้งระหว่างและหลังจากความขัดแย้งในราช สำนักที่เป็นไปอย่างนองเลือดสิ้นสุดลง ขบวนการโพกผ้าเหลืองก็ยังคงถูกกองกำลังของราชสำนักปราบปราม ต่อไป โดยหลังจากที่เดียวก็เสียชีวิตไปใน ค.ศ.184 แล้วนั้น ในปีถัดมาก็สามารถลุกขึ้นสู้ได้อีกครั้งหนึ่ง คราวนี้ ขบวนการได้เคลื่อนตัวไปตั้งมั่นอยู่ที่บริเวณเทือกเขาไท่หาง ซึ่งในปัจจุบันคือบริเวณชายแดนด้านตะวันตกของ มณฑลเหอเป่ย์ พอถึง ค.ศ.186 ก็ขยายไปถึงसानซี เหอเป่ย์ และเหลียวหนิง จนถึง ค.ศ.188 ก็เคลื่อนไปที่ซานซี และในปีเดียวกัน กองกำลังอีกส่วนหนึ่งของขบวนการยังสามารถตั้งมั่นอยู่ที่เสฉวน เพิ่มขึ้นอีก ที่สำคัญ กองกำลังทั้งสองพื้นที่นี้ไม่สามารถติดต่อประสานกันได้ ทำให้กองกำลังของขบวนการ ขาดความเป็นปึกแผ่น ต่างฝ่ายต่างจึงต่อสู้กับกองกำลังของราชวงศ์อันไปตามลำพัง เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ย่อมเป็น ธรรมดาที่ขบวนการจะอยู่ในภาวะที่เสียเปรียบ

ถึงกระนั้น การต่อสู้ของขบวนการโพกผ้าเหลืองก็ยังคงยืนหยัดอยู่ได้อีกหลายปีต่อมา โดยนับแต่ ค.ศ. 192 กองกำลังที่นำโดยโจโฉ ได้ยังความพ่ายแพ้ให้แก่ขบวนการครั้งแล้วครั้งเล่า ราวจน ค.ศ.205 ขบวนการ โพกผ้าเหลืองจึงถูกปราบปรามลงอย่างราบคาบในที่สุด อันเป็นการปิดฉากขบวนการชาวนาที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ขบวนการหนึ่งในหน้าประวัติศาสตร์จีน เรื่องราวกบฏโพกผ้าเหลืองนี้จะเห็นได้ว่า ความยิ่งใหญ่ของกบฏโพก ผ้าเหลืองที่ไม่เพียงจะเป็นขบวนการของชาวนาเท่านั้น หากยังเป็นกองกำลังที่สามารถเข้ายึดครองพื้นที่สำคัญ ของอันตะวันออกได้อย่างกว้างไกล และที่ถูกกล่าวขานก็เพราะเป็นกบฏที่สร้างความเสียหายให้แก่ราชสำนัก อัน และแม้ขบวนการโพกผ้าเหลืองจะพ่ายแพ้จนกลายเป็นกบฏไปก็จริง แต่ก็เป็นกบฏที่ได้สร้างความเสียหาย อย่างใหญ่หลวงให้แก่อันตะวันออก เพราะนับแต่ที่เกิดกบฏขึ้นมาราชสำนักได้สูญเสียทรัพยากรไปอย่าง มากมาย จนบั่นทอนให้เสถียรภาพทางการเมืองของราชวงศ์อ่อนแอลง และเมื่อถูกสับสนด้วยความขัดแย้ง ภายในราชสำนักด้วยแล้ว ก็เท่ากับยิ่งให้ความอ่อนแออันสาหัสลงไปอีก

เมื่อกบฏถูกปราบปรามลงอย่างราบคาบแล้ว สถานการณ์ภายในบ้านเมืองจีนก็เปลี่ยนแปลงไปอย่างมี นัยสำคัญ ที่อาจสรุปภาพรวมได้ว่า เสถียรภาพทางการเมืองแห่งราชวงศ์อันได้เกิดความแปรปรวน ดังนี้

1) การที่ราชสำนักได้ประกาศหาผู้อาสาศึกมาปราบกบฏและได้มีผู้อาสาศึกเข้ามามากมายนั้น ต่อมา เมื่อฝ่ายกบฏเริ่มเพลี่ยงพล้ำพ่ายแพ้แล้ว ผู้อาสาศึกเหล่านี้มีหลายคนที่ได้ก้าวขึ้นมามีบทบาทที่โดดเด่น จนทำ เกิดกลุ่มอำนาจใหม่ขึ้นมาหลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มต่างชิงดีชิงเด่นหรือช่วงชิงการนำในระหว่างกัน

2) แต่ละกลุ่มหากไม่มุ่งหวังที่จะให้จักรพรรดิได้อำนาจที่แท้จริง หรือตนอาจเป็นผู้ใช้อำนาจแทนจักรพรรดิด้วยความจงรักภักดีแล้ว ก็จะเป็นกลุ่มที่หวังจะใช้อำนาจแทนจักรพรรดิด้วยเจตนาที่ไม่บริสุทธิ์

3) กลุ่มอำนาจใหม่เหล่านี้ล้วนเป็นการผนึกกำลังร่วมกันของขุนนางกับขุนศึก และแต่ละกลุ่มต่างก็มีความขัดแย้งกัน แม้จะมีการร่วมมือกันในบางครั้งบางครา แต่การร่วมมือนั้นก็มักมีลักษณะชั่วคราวเท่านั้น เพราะเป็นการร่วมมือเมื่อต่างเห็นว่าจะได้ประโยชน์ และเมื่อการร่วมมือกันบรรลุผลแล้ว กลุ่มที่ร่วมมือกันนั้นก็จะมีหันมาขัดแย้งกันดังเดิม และ

4) ในท่ามกลางความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ นี้ แม้จักรพรรดิของราชวงศ์ฮั่นยังคงมีตัวมีตนอยู่ก็จริง แต่ก็มีฐานะไม่ต่างกับหุ่นเชิด

ภาพรวมของสถานการณ์ที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า หากไม่ใช่เพราะความอ่อนแอของจักรพรรดิและความโลภของเหล่าเครือญาติจักรพรรดิ ขุนนาง ขุนศึก และผู้มั่งคั่งแล้ว ก็ยากที่สถานการณ์เช่นนี้จะเกิดขึ้นได้ (วรศักดิ์ มหัทธโนบล, 2560)

กบฏโพกผ้าเหลือง มองเสถียรภาพทางการเมืองของไทย

กบฏโพกผ้าเหลืองในวรรณกรรมสามก๊ก สื่อถึงเสถียรภาพทางการเมืองในราชวงศ์ฮั่นตะวันออกที่ล่มสลายเพราะปัจจัย 2 ประการ ได้แก่

1) ราชสำนักที่มีการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวงเพราะกลุ่มสืบทอด และ

2) สภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ประชาชนถูกเก็บภาษีอย่างโหดเหี้ยม

สังคมจีนในยุคนั้นเป็นยุคไร้อรรมาภิบาลในทุกระดับ และที่สำคัญที่สุด คือขาดผู้นำที่มีบารมีเด่นชัด เป็นที่ยอมรับศรัทธาแท้จริงของปวงชนได้ (เจริญ วรรณะสิน, 2559).

ปัจจัย 2 ประการนี้ ทำให้เห็นได้ว่า เสถียรภาพทางการเมืองของไทยจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อ

1) ประเทศมีระบบการเมืองที่มีเสถียรภาพ รัฐบาลมีเสถียรภาพทางการเมืองสามารถบริหารประเทศได้จนครบตามวาระ มีหัวหน้าคณะรัฐบาลที่มีคุณภาพ มีจริยธรรม มีความเสียสละ และมุ่งมั่นเพื่อการทำงานที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติอย่างแท้จริง การบริหารงานโปร่งใส มีหลักธรรมาภิบาล ประชาชนไว้วางใจ ตลอดจนกำหนดนโยบายที่มีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาประเทศ และ

2) ประเทศมีการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า สังคมมีความเข้มแข็ง มีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทำให้ประชาชนในชาติมีความอยู่ดีกินดี มีสิ่งบริการและอำนวยความสะดวกอย่างครบครัน มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน มีความสามารถในการรักษากฎหมายและกฎระเบียบต่างๆ ภายในประเทศให้ประชาชนในชาติได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านการต่างประเทศจะต้องมีรัฐบาลที่มีความสามารถทางการทูตนำพาให้ประเทศสามารถแข่งขันกับนานาประเทศได้ในด้านเศรษฐกิจและการค้าเพื่อนำผลประโยชน์และเงินตราเข้าประเทศ (เจริญ วรรณะสิน, 2559).

เอกสารอ้างอิง

เจ้าพระยาพระคลัง (หน). (2547). สามก๊ก (เล่ม 1). (พิมพ์ครั้งที่ 22). กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า.

เจริญ วรรณะสิน. (2559). สามก๊ก ฉบับนักบริหาร. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร : แสงดาว.

จารุบุตร เรืองสุวรรณ. (2526). บทบาทของรัฐสภาต่อความมั่นคงทางการเมือง. รัฐสภาสาร.

พระมหาจักรพงษ์ ชินเมธี (คำยอดใจ). (2563). แนวคิดทางการเมืองของขงเบ้งในวรรณกรรมสามก๊กที่มีต่อ

สังคมไทย. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ 9 (1), 223-232.

ไพศาล พืชมงคล. (2550). สามก๊ก ฉบับคนขายชาติ (เล่มที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บ้านพระอาทิตย์.

ลิขิต ธีรเวคิน. (2551). เสถียรภาพทางการเมือง เอ็มจีอาร์ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 23 มกราคม 2551, จาก <https://mgronline.com/daily/detail/9510000009408>.

วรศักดิ์ มหัทธโนบล. (2560). สามรัฐ ที่มีใช้ สามก๊ก (6) มติชนสุดสัปดาห์. สืบค้นเมื่อ 13 มิถุนายน 2560, จาก https://www.matichonweekly.com /column/article_40447.